

Arkadiusz Pulikowski
Instytut Bibliotekoznawstwa
i Informatyki Naukowej
Uniwersytet Śląski
Katowice

Metodologia badań w nauce o informacji – brakuący element

Nauka o informacji (informacja naukowa) w okresie zmian II
15-16 kwietnia 2013, Warszawa

Plan wystąpienia

- źródło inspiracji,
- metodologia badań w nauce o informacji,
- brakujący element w metodologii badań nauki o informacji,
- przykłady własne i uogólnione,
- wnioski.

Inspiracja - badanie z I konf. Nauka o informacji w okresie zmian: *Obecność wdrożeń w publikacjach z zakresu Noi*

- **wyniki:**
  - na 152 artykuły z: „Journal of documentation”, „Online information review” i „Journal of knowledge management” artykuły dotyczące wdrożeń stanowiły zaledwie 6,6% wszystkich badanych,
- **wnioski:**
  - nie można ograniczać się do tworzenia tylko zaleceń potencjalnej użyteczności, trzeba tę użyteczność wprowadzać w życie,
  - nie możemy poprzestawać na generowaniu „dobrych rad”, które często nawet nie trafiają do adresata,
  - wyniki badań trzeba przesyłać do potencjalnych zainteresowanych, szczególnie wówczas, gdy są to grupy spoza naszej dyscypliny,
  - dotyczy to także prac licencjackich i magisterskich.

Metodologia badań naukowych

- metodologia badań naukowych to nie tylko metody badawcze,
- Metodologia (Cisek 2011) - sposób poznawania świata, akceptowany w danej dyscyplinie naukowej, obejmujący m.in.:
  - paradygmat, podstawowe wytyczne, założenia,
  - metody badawcze,
  - techniki gromadzenia danych/materiału empirycznego,
  - techniki analizy zgromadzonych danych empirycznych,
  - formy i standardy prezentacji wyników,
  - reguły uzasadniania oraz zapewniania rzetelności i intersubiektywnej sprawdzalności badań.
- obejmuje więc wszystkie elementy procesu badawczego.

Etapy badań naukowych

- etap I – koncepcyjny, projektowania badania
  - sformułowanie problemu badawczego,
  - sformułowanie tez (problemy-pytania szczegółowe),
  - sformułowanie hipotez (o ile zostały określone),
  - przegląd literatury,
  - wybór metod i technik badawczych.
- etap II – realizacja badania
  - przeprowadzenie badania,
  - porządkowanie zebranego materiału,
  - analiza i interpretacja wyników badań,
  - weryfikacja hipotez,
  - wnioski końcowe.
- etap III – opis badań i ich ogłoszenie najczęściej w formie publikacji lub prezentacji na konferencji.

Formułowanie problemu badawczego

- wyznacza kierunek, treść i zakres badań,
- błędy popełnione przy określaniu problemu badawczego wpływają na dalsze badania,
- formułując problem badawczy należy przemyśleć m.in.:
  - wykonalność rozwiązania problemu,
  - złożoność problemu,
  - związek z własnymi zainteresowaniami,
  - koszty badań,
  - czas, jaki trzeba poświęcić na realizację badań,
  - ważność i znaczenie rozwiązania problemu,
  - cel rozwiązania problemu.
- „Sukcesy i sławę w nauce zawdzięcza się nie tyle zręczności w rozwiązywaniu problemów, co umiejętności ich wybierania” (Pilch 1998, s.172 za E.B.Wilsonem)

Cel rozwiązania problemu

- najczęściej stawiane pytania:
  - po co i dlaczego problem należy rozwiązać?
  - co chcemy osiągnąć?
  - jakie będą korzyści dla uprawianej dyscypliny?
  - dla kogo nasze wyniki mogą być użyteczne? - dla ilu?
- to w ramach tych rozważań ulokowany jest „brakujący element”,
- problemów badawczych jest nieskończenie wiele, ale nie każdy warto podejmować,
- określenie celu badań, stanowi kluczowe kryterium wyboru, pozwalające odrzucić wiele problemów, których rozwiązanie nic nie wnosi, niczemu tak naprawdę nie służy (poza zaspokojeniem własnej ciekawości),
- cel badań jest pierwszym elementem abstraktu ustrukturyzowanego.

Brakujący element w metodologii badań Nol (1)

- to zorientowanie badań na beneficjentów / decydentów,
- wytypowanie na etapie planowania badania:
  - beneficjentów, którym wyniki mogą pomóc,
  - decydentów mogących zmienić opisywany fragment rzeczywistości,
- w celu skontaktowania się z nimi:
  - przed badaniem właściwym, w celu jego ulepszenia na podstawie zebranych sugestii (opcjonalne),
  - po zakończonym badaniu, w celu przekazania wyników.
- takie postępowanie
  - pozwala zoptymalizować projekt badania pod kątem określonych grup beneficjentów / decydentów,
  - ułatwia precyzyjnie wyznaczyć cel badań,
  - zwiększa wartość badań.

Brakujący element w metodologii badań NOL (2)

- beneficjentami mogą być użytkownicy, pracownicy naukowi, instytucje,
- uwzględnienie „brakującego elementu” ma zastosowanie nie tylko do badań praktyczno-wdrożeniowych, ale również teoretyczno-poznawczych (tu najczęściej sprowadza się do promocji wyników i dyscypliny),
- projektując badanie trzeba odpowiedzieć na pytania:
  - komu mogą przydać się wyniki naszych badań?
  - kto, poza czytelnikami konkretnego czasopisma, czy uczestnikami konkretnej konferencji, powinien przeczytać o naszych badaniach?
  - na którym etapie warto skontaktować się z beneficjentami / decydentami?
  - kim są decydenci? jak do nich dotrzeć? co mogą zmienić? jak ich do tego przekonać?

Wybór decydentów

- wybór decydenta jest bardzo ważny,
- to od nich zależy to, czy beneficjenci skorzystają z wyników naszych badań, oni o tym decydują,
- dlatego trzeba próbować do nich dotrzeć,
- nie zawsze wiemy kto jest decydem, od którego zależy wprowadzenie zaproponowanych przez nas zmian - wtedy trzeba dzwonić i pytać, aż do skutku,
- gdy decydent zostanie namierzony, trzeba skontaktować się z nim, najlepiej telefonicznie ewentualnie mailowo,
- pisanie na ogólny e-mail instytucji jest mało skuteczne,
- decydenci to kierownicy, dyrektorzy instytucji, której dotyczą nasze badania,
- najtrudniej przebić się do instytucji centralnych – ministerialnych.

Przykład negatywny

- *Odsyłacze do zasobów internetowych na stronach WWW polskich bibliotek publicznych. Funkcje, rodzaje i dopasowanie do potrzeb użytkowników. (2008)*
  - celem badania nie może być tylko pokazanie, że coś źle funkcjonuje, to za mało,
  - po diagnozie trzeba zaproponować środki zaradcze i, co najważniejsze, przekazać te informacje do zainteresowanych,
  - mogłem zebrać adresy email dyrektorów bibliotek i przesać im wyniki, by mogli coś zmienić,
  - mogłem zbierać zmienione adresy stron WWW bibliotek i przesać je do opiekuna bazy bibliotek w EBIBie,
  - mogłem to przewidzieć, gdybym na etapie planowania badania pomyślał o beneficjentach / decydentach i zorientował badania na nich, a nie na ustalanie faktów.

Przykład pozytywny

- *Widoczność publikacji naukowych w Internecie. (2012)*
  - przesłanie wyników do Marcina Werli - Lidera Zespołu Bibliotek Cyfrowych,
  - przesłanie wyników do Anny Komperdy - Kierownika redakcji serwisów EBIB,
  - przesłanie wyników do Emilii Karwasińskiej, Małgorzaty Rychlik – Redakcji repozytorium AMUR,
  - przesłanie wyników na forum Biblioteki 2.0,
  - zaproszenie od Remigiusza Lisa na spotkanie z pracownikami Działu Mediów Cyfrowych „Digitalium” Biblioteki Śląskiej.

Inne przykłady uogólnione

- analiza tematyczna wybranych czasopism z naszej dziedziny
  - wyniki zainteresują również redakcje, szczególnie czasopism zagranicznych, które inaczej nie dowiedzą się o badaniu,
- wykorzystanie przez użytkowników źródeł informacji w danej instytucji
  - propozycje wykorzystania tej wiedzy, w celu optymalizacji posiadanych zasobów, skierowane do decydenta i reakcja,
- charakterystyka nowej technologii / usługi podpatrzonej za granicą
  - znalezienie polskiej placówki, w której można ją wdrożyć, choćby pilotażowo,
- wszelkie badania użytkowników.

Wnioski

- badania z zakresu NOL bardzo często dotyczą instytucji, firm, organizacji, których przedstawiciele nie mają żadnego kontaktu z naszą dyscypliną,
- trzeba informować ich o wynikach naszych badań, gdyż oni sami do nich nie dotrą,
- nawet w obrębie naszej dyscypliny nie można zakładać, że potencjalni beneficjenci śledzą wszystkie ukazujące się publikacje i przeczytają gdzieś o naszych badaniach,
- nawiązywanie kontaktu z beneficjentami / decydentami otwiera drogę do dalszej współpracy, gdzie inicjatorem może już być druga strona,
- dotarcie do decydentów to szansa na realną zmianę rzeczywistości,
- o beneficjentach / decydentach trzeba myśleć już na etapie formułowania celu badań.

Bibliografia

- Apanowicz J.: *Metodologia ogólna*. Gdynia 2002.
- Brzeziński J.: *Metodologia badań psychologicznych*. Warszawa 2004.
- Cisek S.: *Metodologia jakościowa w badaniach współczesnej nauki o informacji*. Prezentacja z konferencji "Nauka o informacji (informacja naukowa) w okresie zmian". Warszawa 2011. Dostępny w Internecie:
<http://www.slideshare.net/sabinacisek/metodologia-jakosciowa-w-badaniach-wspolczesnej-nauki-o-informacji-7570815>
- Nowak S.: *Metodologia badań społecznych*. Warszawa 2007.
- Pilch T.: *Zasady badań pedagogicznych*. Warszawa 1998.
- Sapa R.: *Metodologia badań obszaru pośredniczenia w komunikacji naukowej z perspektywy nauki o informacji*. Kraków 2009.

Dziękuję za uwagę

e-mail: arkadiusz.pulikowski@us.edu.pl